

Politieke interventie van militairen in historisch perspectief

Onder redactie van Chris Lorenz en Erik Bloemen

Abstracte oproepen tot "samenwerking" of "integratie" van verschillende buurwetenschappen hebben vaak iets gratuits en ambivalents. Iets gratuits omdat zo'n oproep vaak als substituut fungeert voor het in de praktijk brengen van de gepropageerde inzichten en voorschriften. En iets ambivalents omdat na de oproep de zorg om de "eigen identiteit" van de wetenschap in kwestie weer bliksemsnel de kop opsteekt.

Beide kenmerken vinden we terug wanneer we de oproepen tot "samenwerking" van sociologie en geschiedenis bekijken. Fraaie vergezichten, waarin de "wederzijdse bevruchting" en de "verdieping" van de historische, dan wel de sociologische "dimensies" domineren, verhullen het feit dat het in de praktijk met die integratie nogal losloopt (2).

Het project "Politieke interventie van militairen in historisch perspectief" is een poging om vanuit de geschiedenis de afrastering naar de sociologie op een beperkt terrein te doorbreken en wel op dat van de militaire sociologie. In dit project (2) is in de eerste plaats onderzocht in hoeverre een aantal historici een bepaalde sociologische theorie (van S. Finer) bruikbaar achten voor historisch onderzoek. Deze bruikbaarheid moet blijken uit de mate waarin deze theorie in staat is ordeningen in het historisch materiaal aan te brengen, die als inzichtelijk worden ervaren, en verbanden zichtbaar te maken, die zonder die theorie moeilijker te onderkennen zouden zijn.

In de tweede plaats is in dit project de vraag aan de orde gesteld in hoeverre de theorie een voldoende historische basis heeft. In de case-studies

wordt namelijk onderzocht in hoeverre een aantal van haar historische pijlers draagkrachtig zijn en in hoeverre de historische werkelijkheid "geweld" is aangedaan bij de constructie van deze theorie. De ontoelaatbare simplificatie hoort immers niet voor niets in het zondenregister van de sociologie thuis. Het project kan dus in zekere zin opgevat worden als een poging om inzicht te verkrijgen in de "constructie" en de "toepassing", zo niet "toetsing" van een sociologische theorie in de geschiedenis (3).

Voor een begrip van het project is een minimale kennisname van Finers theorie vereist, om welke reden eerst een beknopte samenvatting volgt en een verantwoording van de keuze van de theorie. Daarna komen de case-studies aan bod. In de conclusie wordt tenslotte op basis van de cases een balans opgemaakt van Finers theorie.

Noten

1. Zie hiervoor een recent overzicht: F. Messing, "Stand van zaken: een inleidend overzicht", in P. Geurts en F. Messing (red.), *Theoretische en methodologische aspecten van de economische en sociale geschiedenis*, dl. I, Den Haag 1979, pp. 1-54.
2. Dit project vond zijn oorsprong in het zogenaamde "diachronisch thema" van de subfaculteit geschiedenis aan de Vrije Universiteit tijdens het collegejaar 1978/79, waar aan alle vakgroepen een bijdrage hebben geleverd. De verdere opzet van het project en de case-studies werd uitgewerkt door E. Bloemen en ondergetekende. De voornoemde theorie van S. Finer heeft betrekking op zijn boek *The man on horseback, The Role of the Military in Politics*, Harmondsworth 1975². In de samenvatting is het postscript van 1975 verwerkt. De paginaverwijzing in de tekst slaat op dit boek.
3. Zie voor deze problematiek: C. Lorenz, "Theorie, geschiedenis en sociologie", *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 7, I (1980), pp. 845-880. In de case-studies worden de begrippen "theorie" en "model" als synoniem gebruikt.